

sydöstra hörn att utläggas till gata, så att Stallgatan får samma bredd i hela sin utsträckning.

Det torde nu vara svårt att afgöra, hvilken af tomterna som först blifvit bebyggd. Ännu 1652 voro de obebyggda, men på 1658 års karta (Bååth, karta 23) äro byggnader antydda såväl på den Wrångska som på den Rosenflychtska tomten. Det Rosenflychtska huset låg då något längre in på tomten churu parallellt med det nuvarande huset, men på den Wrångska tomten låg byggnaden liksom nu i gatulinjen på samma plats som det nuvarande husets sydvästra del. Det upptog på 1674 års karta (i Kammararkivet) ej hela tomtgränsen åt Blasieholmstorg utan endast ungefär två tredjedelar däraf. Åt Stallgatan synes husets nordöstra del ej haft samma utsträckning som nu.¹

Den sammanslagning af de båda tomterna, som förut omnämnts, gjorde ingen ändring i byggnadernas utseende förrän flera år senare.

Åke Wrång, som endast helt kort innehade sin donations-tomt, torde ej helt och hållet låtit uppföra det stenhus, hvaraf murarna delvis kvarstå, och hvars präktiga, hvälfda förstuga ännu pryder bottenväningen. Det är troligt att huset fullbordats och förfinats af friherre Gustaf Horn, ty de rester, som ännu återstå, tyda mera på ett högadligt 1600-talshus än på en obetydlig amiralitetsfiskals mera modesta bostad. Någon uppgift rörande tiden äger man ej, men sannolikt torde man kunna bestämma den till omkring 1658—1660.

Det Rosenflychtska huset daterade sig från tiden kort före 1658. Det hade, såvidt man kan sluta af äldre afbildningar, spetsiga gafflar, men var mycket oansenligare än det Hornska huset. Det kvarstod ännu inne på gården till utrikesministerhotellet, när tomtstyckningen ägde rum i och för ordnande af plats för Musikaliska akademien. Det nedrefs samtidigt, och

¹ På kartan af 1658 syns utmed Stallgatan en flygel; måhända har den afbrunnit före 1674 (?).

*Rosenflychtska huset
skildradt af den äldsta
skildringen den 2/9 1671. Arkiv
90000 & 100000 af S. K. H.
1691*

ännu 1894 kunde man å brandmuren till n:r 10 Blasieholmstorg skönja märken efter dess nordvästra gafvel, som synes varit spetsig.

Det Hornska huset kvarstod i det hela oförändradt till 1746, då det af änkegreffinnan von Fersen, född Wachtmeister, tillbyggdes åt nordvästra sidan, hvarigenom fasaden åt Blasieholmstorg kom att upptaga de båda sammanslagna tomternas hela bredd. Ritningarna till den Fersenska ombyggnaden finnas ännu i behåll i stadens Byggnadsnämnds arkiv, hvartill hänvisas. Af dessa ritningar framgår, att huset under de nu gångna mer än 150 åren undergått endast helt obetydliga förändringar. År 1753 lät grefve Karl von Fersen uppföra stall och vagnshus på gården.

Den del af den sammanslagna tomten, som låg åt Nybroviken, var ännu långt fram på 1800-talet ordnad till torkplan för k. hofvets räkning. Där stodo dessutom några mindre ekonomihus samt ett magasin, när Musikaliska akademiens hus uppfördes åren 1876—77 efter ritningar af J. F. Åbom.¹

* * *

Såsom sig bör, kan utrikesministerns somptuösa bostad, hvad inbyggarna beträffar, uthärda täflan med såväl Frimurarehuset som det Fersenska huset. Att Horn med sin familj bebodde det af honom uppförda huset är mer än troligt. Likaså torde Soop och hans hustru någon tid varit bosatta där, men sedan de pantsatt huset till grefve Gustaf Bonde, är antagligt, att denne inflyttade där. Sedan grefve Gyllenstierna genom sin hustru blifvit ägare på slutet af 1600-talet, bodde han här sannolikt till sin död. Änkegreffinnan dog här 1735. Dottern, greffinnan

¹ Att Musikaliska akademien fått ett så föga tilltalande utseende torde till stor del vara beroende därpå, att arkitekten ej lär ha haft fullt fria händer utan måst samarbeta med personer, som mera tänkt på det praktiska än på det sköna. Det lättsinne, hvarmed man vid byggnader i hufvudstaden, såväl offentliga, exempelvis riksdagshuset, som enskilda, behandlar heraldiken, har fått en särdeles karakteristisk belysning af den osmakliga *prydnad*, som kröner hufvudingången till Musikaliska akademiens hus.

von Fersen, bodde äfvenledes i detta hus; hon afled 1748, men ehuru hon förut länge bodde här, afflyttade hon redan vid pass 1746, med anledning af under hennes tid påbörjade reparationer och tillbyggnader, samt installerade sig sannolikt i något af de båda andra Fersenska husen på Blasieholmen.

Danske ministern Wind hyrde det nyreparerade huset omedelbart sedan det blifvit färdigt, och när han i maj 1753¹ afreste,² inflyttade franske ambassadören markis d'Havrincour, som förut bott i Wredeska huset vid Drottninggatan, där de franska ambassadörerna sedan 1730-talet residerat. Han hade nu blifvit uppsagd och sökte efter annan bostad, då detta efter den tidens fordringar nyreparerade hus genom Winds afresa stod ledigt.

Havrincour hade alltsedan 1749^{11/6} i egenskap af ambassadör vistats vid det svenska hofvet och hade vetat, att där förskaffa sig en betydande ställning och utöfvade genom sin frikostighet stort inflytande inom de politiska partierna. Han förde stort hus³ och många af de lysande fester han och hans markisinna under deras vistelse i Stockholm anställde omtalas i tidningar och memoarer från denna tid. År 1750^{10/11} gåfvo de en stor bal med aftonmåltid; den då ännu ej fullt fem år gamle kronprinsen (Gustaf III) öppnade enligt cermonielet balen med ambassadrisen.

En annan fest som Havrincours gåfvo 1751^{13/11} för att betyga fagnaden öfver hertigens af Bourgogne födelse, var ordnad så, att inte blott de högsta klasserna fingo njuta därpå. Midt emot ambassadhotellet var nämligen uppförd en äreport »med lampor och deviser sirad och hvaruppå ständigt musicerades» (Inrikes Tidningar 1751^{14/11}). Dessutom utdelades en fylld ox till menigheten, och ur uppslagna fat stående i det fria rann vin

¹ Hos honom bodde, enligt den tidens sed, sannolikt danske legationskavaljeren, hofjunkaren och kornetten Jens Sehestedt, som afled i Stockholm af hetsig feber (se Stockholms Veckoblad 1752^{14/3}).

² Hans efterträdare greve Wedel-Friis bodde ej här utan vid Västra Trädgårdsgatan.

³ Utom en stor svit af utländska tjänare hade han 10 svenskar i sin tjänst.

under hela festen, som började kl. 6 e. m. och pågick till långt in på andra morgonen.¹

Om Havrincour säger Ekeblad i sin journal: »Han är ganska höflig mot alla». Samme dagboksförfattare redogör för sitt umgänge och skrifver om ambassadrisen följande ord: »Markisinnan har det bästa hjärta snart sagt af alla (n. b. i Ekeblads kotteri); medisancen har ändå fått litet att säga, hvilket jag tiger med.»

I närmare 10 år bodde de i det då grefve Karl von Fersen tillhöriga huset och lämnade Stockholm 1762 ⁷/₁₀. I december samma år såldes på auktion en del af hans lösören »diverse präktiga möbler, husgeråd, viner m. m.»

Redan 1764 inflyttade i den af Havrincour förut bebodda lägenheten den nye österrikiske envoyén grefve Ludvig Barbiano-Belgiogioso, som anländt till Stockholm s. å. ¹⁰/₈. Vid den på tal om Frimurarehuset omnämnda illuminationen 1766 strålade det österrikiska ministerhotellet af hundratals lampor såväl utvändigt som i fönstren, där de voro ordnade som »mosaïque», som Irikes Tidningar uttrycker sig. År 1770 lämnade grefven Stockholm,² hvarefter huset åter under någon tid torde stå obebodt, och på offentlig auktion såldes hans »vackra mobilier» bl. a. bömiska ljuskronor, sidentapeter, sidenmöbler, sidengardiner, ekstolar från Paris, en engelsk glasservis m. m., hvilket allt uppräknas i annonser i allmänna tidningarna.

Engelske envoyén grefve Lewis de Vismes, som hade sin första audiens 1774 ¹⁸/₃, bodde här alltifrån sin ankomst till Stockholm. Han var ibland alla samtida utländska sändebud i Stockholm den inom societeten mest ansedde samt var vid hofvet föremål för mycken uppmärksamhet. Det täcka könet var honom äfven bevåget, ehuru han just ej kunde ha anspråk på att behaga, ty hans figur var ej vacker, och ett stort eldmärke i ansiktet gjorde honom inte till någon Adonis. Han afled i Stockholm 1776 ⁴/₉ och begravs i Maria kyrka, där engelsmännen hade

¹ Dessa fester voro, såsom af dateringen framgår, ej ordnade i huset å Blasieholmen utan å Drottninggatan.

² Han anlände till Ystad den ¹⁹/₃ och skulle därifrån afgå till Stralsund, men till följd af ishindren måste han taga vägen öfver Helsingborg, där han likväl af samma skäl blef uppehållen till den ³/₄, då han slutligen kunde passera sundet.

grafplats. Bisättningen ägde rum den 8 september, och i processionen deltog alla de utländska sändebuden jämte riksrådet greve Falkenberg.

Greve Karl von Fersen, som åtminstone endast kort tid bodde i sitt eget hus, hyrde under större delen af den ofvan berörda tiden (1750—1776) bostad i det då s. k. von Lantingshausenska huset (se ofvan sid. 89), men efter de Vismes' död upptog han för egen räkning en af våningarna, där han bodde till sin död 1786. Hos honom vistades under början af 1780-talet hans båda dottersöner Karl och Gustaf Löwenhielm, de sedermera så bekanta excellenserna.

Den gamle öfverhofjägmästaren greve Karl von Fersen hade från sin barndom varit »nödvändig för stora världen» och var i själfva verket typen för en hofman från Gustaf III:s hof. Ännu på gamla dagar syntes han ofta mellan teaterns kulisser och hade för resten på sin tid varit en framstående sällsaksaktör. Verksam vid svenska teaterns inrättande, var han äfven från 1780 till sin död styresman öfver k. teatern.

Karakteristiskt är ett yttrande af en af hans döttrar. Man hade frågat henne, hvad hon trodde om Frimurareorden. Svaret blef, att hon ej ansåge denna orden värd någon uppmärksamhet: »ty om man där förehade något allvarligt, skulle min farbror (greve Fred. Ax. von Fersen) vara där, och om man roade sig där, vore min fader där». Ingen af de båda bröderna var frimurare.

Hans maka, född Sparre, som i sin ungdom åtföljde greve K. G. Tessin och hans grefvinna på ambassaden till Paris 1739 och då allmänt beundrades, är den för sin skönhet kända fröken Lotta Sparre, vid hvars åsyn den då öfver 80-årige Fontenelle¹ såges ha utropat: »Hvarföre är jag ej trettio år yngre.»²

¹ Fontenelle den bekante sekreteraren i franska vetenskapsakademien föddes 1657 och afled nära 100-årig 1757.

² I friherre K. A. Hamiltons, i Hedensbergs arkiv förvarade dagbok omtalas hon i de mest entusiastiska ordalag. Se äfven C. Forsstrands förut citerade arbete »De tre gracerna», där en öfversättning af Hamiltons anteckning finnes sid. 21. Den i första upplagan af föreliggande arbete meddelade franska texten uteslutes därför här. Den finnes i öfrigt äfven i ett af mig utgifvet meddelande om dagboken. tryckt i Personhistorisk Tidskrift, årg. 1899. En sympatisk biografi öfver henne har Crusenstolpe skrivit i Miniatur Almanach 1850.

Tvenne af deras döttrar, grefvinnorna Ulla von Höpken och Augusta Löwenhielm, räknades till hofvets förnämsta skönheter samt delade med grefvinnan Meijerfelt äran af att kallas de tre gracerna med anledning af Kellgrens bekanta poem. De äro så omtalade för sin skönhet och sin kvickhet samt så allmänt kända, att det endast vore att upprepa, hvad som många gånger förut blifvit sagdt, om jag här skulle orda något om dem. Jag tillåter mig därför att hänvisa till det förut omtalade Forsstrandska på nya detaljer så rika arbetet »De tre gracerna».

Innan grefve Karl von Fersen dog, hade en våning i huset redan någon tid varit bebodd af riksrådet, kanslipresidenten grefve G. F. Creutz, den fine hofmannen, framstående diplomaten och känslige skalden, »Atis och Camillas» skapare, som dog 1785. Han inledde raden af framstående svenska statsmän som bott i detta hus. Sedan statsverket år 1787 inköpt huset jämte en del af Creutz' dyrbara, från hans ambassadörstid stammande mobiler,¹ installerade sig i huset den förste boställsinnehafvaren grefve Johan Gabriel Oxenstierna till Korsholm och Vasa, äfven han en snillrik skald och såsom sådan Creutz' öfverman.

Nyligen inflyttad, blef han en dag af hofdamerna uppmanad att anställa en festlighet i sin nya boställsvåning. Oxenstierna, som alltid haft dålig ekonomi, sände då till grefvinnan von Lan-tingshausen ett humoristiskt bjudningsbref, som delvis må här meddelas.²

»Capitel I

1. På then tiden begaf thet sig att Drottningens tärnor sände budskap till Öfverstan för the Utländningar i Stadenom.
2. Och sade till honom. Si tu äst en Höfwidsman och en föreståndare för the Utländningar, som här äro, och titt hus flyter af mjölk och hanog och tu lefver hvar dag kräseliga.
3. Si vi vilje uppstå och komma till tig och bryta titt bröd

¹ Dessa Creutz fordom tillhöriga möbler äfvensom bordssilfver torde ännu vara i behåll och disponeras af utrikesministrarna.

² Se hans dagboksanteckningar utg. af Sv. Litteratursällskapet.

och taga af titt huses godha och se till winet i glasena att thet så däjeligt ähr, på thet wi måge gladhe wara och prisa honom, tig thetta gifvit hafver.

4. Thy tu wast arm och han hafwer gjort tig rikan och gifwit tig all thenna härligheten att tu allt thetta utföra må och gifvit tig makt och starkhet» etc. etc.

Då det ingalunda är meningen att här uppräknå alla de utrikesministrar som haft boställsvåning, skall jag afsluta denna uppsats med några ord om invånarna i det Rosenflychtska huset. Antecknas må dock att excellenserna grefve G. af Wetterstedt och grefve C. Wachtmeister,¹ den förre 1837, den senare 1871 afledo, medan de bodde här, samt att grefve B. von Platen och friherre G. Åkerhielm bebodde sina egna hotell n:r 17 V. Trädgårdsgatan och n:r 9 Nybrogatan.

*
*
*

Det är högst sannolikt, att Rosenflycht bodde i det af honom uppförda huset ända till sin död 1679, ehuru han ej disponerade hela byggnaden. Under hans tid beboddes nämligen öfre våningen af grefve Ture Oxenstierna d. y. till Croneborg, hvars moder, Beata Leijonhufvud, innehade samma lägenhet till 1683.² Bland öfriga hyresgäster märkas: öfverste M. Cronstjerna (1684—87), friherrinnan Beata Mörner, född Schulman (1688), grefve J. Stenbock (1691—92). Sannolikt flyttade Rosenflychts döttrar först omkring 1710, då Gyllenstierna tillhandlat sig egendomen.

År 1721 hade grefve Gyllenstierna sitt »gubernementskontor» i detta hus, och 1730 beboddes det bl. a. af kompaniskrifvaren vid amiralitetet Daniel Hultman med familj. Under senare tider var huset delvis användt till »fatbur» för k. hofvets räkning,

¹ Grefve Wachtmeister träffades af ett slaganfall på Hamngatan, där han dagligen vid middagstiden brukade göra en promenad.

² Huruvida äfven hennes man bott där har jag ej kunnat utforska, men i alla händelser föddes sonen Johan Oxenstierna, den sedermera så bekante moralisten i Jakobs församling 1666 den 2 januari och döptes den 14 samma månad enligt anteckning i Jakobs kyrkas dopbok.

delvis uthyrdt. Bland i öfrigt alldeles ointressanta hyresgäster märkes dock en person, som förtjänar att några rader ägnas hans minne.

Denne hyresgäst, som bodde här i öfver femtio år (1819—1871), och som dog i huset, var »f. d. kamreraren i f. d. krigskollegii f. d. andra departements underhållsafdelnings kammarkontor» Axel Obitz.¹ Han var född i Stralsund 1797 ²⁰/₁₂ samt sades vara naturlig son till Gustaf IV Adolf, hvilket dock på goda skäl torde kunna betvivlas. Säkert är likväl att han uppbar ett slags privat pension från utlandet, samt att han inom excellensen af Wetterstedts familj, där han endast intog en handsekreterares obemärkta ställning, behandlades med en till djup vördnad gränssande aktning. Personer, som ännu lefva och i barndomen vistades hos grefve Wetterstedt, ha berättat mig, att excellensen t. o. m. brukade afstå sin stol vid kakelugnen åt Obitz, när han någon gång kom in i stora salongen, och att familjens damer brukade resa sig upp, när de hälsade på honom. Hvem han var har hittills förblifvit en hemlighet. Under de sju sista åren af sitt lif var han nästan ständigt sängliggande och hade sedan 10 år aldrig lämnat sin bostad, när han 1871 den 6 februari afled af lunginflammation, som han ådragit sig genom att vid öppet fönster lägga ut föda åt gråsparfvar. Sin hemlighet tog han med sig i grafven.

* * *

Till sist några ord om Musikaliska akademiens hus. Det uppfördes som sagt åren 1876—77 samt invigdes högtidligen 1878 ²/₃ af konung Oscar II, som varit akademiens præsens och lifligt intresserat sig för företaget, till hvilket han äfven skänkt en betydlig summa. Festkantaten vid invigningen var komponerad af A. Rubenson.

¹ Han kallades äfven revisor. En liten läsvärd uppsats om honom finnes i »I Kikaren» af B. Schöldström.

S. Blasieholmshamnen n:r 6 och 8, Blasieholmsgatan n:r 5 och 7.

(Kv. Blasieholmen n:r 16, 17, 24 och n:r 19.)

Det område, där nu Grand Hôtel, Hôtel Royal och Blasieholmskyrkan äro belägna, var vid den första fördelningen af tomterna på Blasieholmen ursprungligen ämnadt att utgöra tvenne tomter, hvilka på 1640-talet donerades till riksråden Johan Adler Salvius och friherre Jakob Skytte. Dessa donationer återgingo dock till kronan, och år 1651 $\frac{7}{4}$ skänktes hela området till d. v. rikstygmästaren, riksrådet och fältmarskalken grefve Arvid Wittenberg. Det kallas i äldre handlingar »bergstomter» och bestod i själfva verket hufvudsakligen af en långsträckt bergsknalle, fortsättning af den något högre, där nu den s. k. Fersenska terrassen anlagts. Ehuru området ännu på kartor så sent som 1674 säges tillhöra Wittenberg, var han död redan 1657, hvadan möjligen hans arfvingar på 1670-talet voro tomtens innehafvare. De torde dock snart träffat någon öfverenskommelse med ägarna till Bååtska palatset, hvilka sannolikt fruktade, att större byggnader skulle uppstå på tomten, och att utsikten från deras palats skulle förstöras. Något köpebref eller annan handling bekräftande detta har jag ej lyckats finna, men säkert är, att familjen Stenbock, som innehade det Bååtska palatset, ägde denna stora tomt redan i slutet af 1600-talet, dock ej före 1674, då den ju ännu betecknas såsom tillhörig Wittenberg eller hans arfvingar.

Det var först år 1703 $\frac{30}{100}$ som änkegräfvinnan Stenbock, född De la Gardie, fränstyckade en liten del, den nämligen, där nu

sydöstra hörnet af Grand Hôtel befinner sig. Denna lilla tomt-del, utgörande 55 kvadratalnar, skänktes af grefvinnan till kamreraren i det stenbockska stärbhuset Peter Malmberg, sedermera adlad med namnet Palmcreutz. Den öfriga delen åtföljde det bååtska palatset och hade med det gemensamma ägare till 1748 $\frac{2}{4}$ (se ofvan), då den tomt, där senare Blasieholmskyrkan uppstått, genom köp öfvergick till presidenten friherre Erland Broman, som ägde det midtöfver gatan belägna huset, nu n:r 4 B Blasieholmsgatan. Den tomt, där nu Hôtel Royal står, samt den sydvästra delen af Grand Hôtels tomt voro fortfarande förenade med den ursprungligen till Bååt donerade tomten. Först 1769 $\frac{18}{4}$ sålde excellensen grefve Scheffer den sistnämnda delen till bryggareänkan Kristina Nyman, född Westman.¹ Hôtel Royals tomt såldes jämte det Bååtska palatset till änkedrottning Lovisa Ulrika 1776 för prinsessan Sofia Albertinas räkning samt har sedan tillhört de höga innehafvarna af arffurstens palats intill 1906, men från 1907 den s. k. Prinsessan Sofia Albertinas Stiftelse.

Låtom oss nu återgå till Palmcreutz' tomt. Sedan Peter Malmberg 1704 $\frac{5}{3}$ fått tomten lagfaren, behöll han den i närmare tjugu år, men athände sig den 1722 $\frac{9}{3}$, då »guldsquieraren» vid myntverket, Jakob Pinnart, tillhandlade sig densamma. Redan följande år $\frac{12}{3}$ fick han detta köp lagfaret; det var emellertid först 1742 $\frac{6}{8}$ som han sålde egendomen till varfssmeden Erik Richter, hvilken i sin ordning omkring tio år senare afstod den till sockerbrukspatronen Elias Brandel enligt köpebref dateradt 1752 $\frac{6}{6}$.

Denne Brandel ägde redan då den del af tomten, där nu Blasieholmskyrkan står samt det midt emot belägna huset, som han köpt af presidenten Erland Broman. Tomten tillhörde sedermera ägarna af sockerbruket (se nedan sid. 126 o. f.) till 1833, då den af d. v. ägaren, generalkonsul Z. L. Zachrisson såldes till kryddkramhandlaren Johan Henrik Höglund och dennes

¹ Om denna på sin tid öfver hela Stockholm bekanta, rika bryggareänka, »Nymanskans» kallad, kan läsas i Carléns upplaga af Bellmans skrifter samt i B. Schöldströms »Mörkt och Ljust».

hustru Erika Aurora Lindqvist. Vid arfskifte efter hustrun 1863 tillföll egendomen mannen och barnen gemensamt, men såldes af dessa senare år 1871 ²⁷/₁₀ till byggmästaren Hans Hallström, som samma dag transporterade köpet på dåvarande ägaren af Hôtel Rydberg, herr Regis Cadier.

Den af »Nymanskan» år 1769 inköpta tomtdelen såldes af henne 1792 ²⁴/₇ till dotterns, fru Katarina Wiers, född Nyman, svärson f. d. öfverstelöjtnanten, sedermera amiralen och landshöfdingen Karl Fredrik Aschling, som dock 1811 ³⁰/₃, d. v. s. samma år han i egenskap af landshöfding afflyttade till Gottland, sålde egendomen till kryddkramhandlaren Johan Mattias Enberg, som därå erhöll laga fasta 1812 ²⁰/₁.

Efter Enbergs och hans hustrus, Charlotta Björks, död ärfdes tomten af bankobokhållaren Johan Sven Enberg och handlanden Gustaf Mattias Enberg, hvilka 1861 ²⁰/₆ försålde den till Anders Petter Lundin. Från honom köpte ofvan nämnda byggmästare Hans Hallström 1871 ²³/₁₀ äfven denna tomt och transporterade köpet på herr Cadier, som sålunda blef ägare af hela det område, där han uppförde Grand Hôtel, som efter Cadiers död tillhörde änkan till 1898, då det genom köp öfvergick till Aktiebolaget »Nya Grand Hôtel». Detta bolag är ännu innehafvare af egendomen.

Blasieholmskyrkans tomt, först inköpt af ofvannämnde Johan Henrik Höglund, som därå erhöil laga fasta 1835 ¹⁴/₉, öfvergick till ägaren af n:r 4 B Blasieholmsgatan, grosshandlaren K. H. L. Schwieler, genom köp af 1858 ²⁴/₁₁. Han sålde den dock redan 1864 ¹/₈ ¹ till pastorn, sedermera hofpredikanten G. E. Beskow,² som 1868 förmedelst gåfvobref skänkte området jämte

¹ Meningen lär ha varit att d. v. hertigen af Östergötland (Oscar II) såsom innehafvare af den s. k. Stalltomten (nu Hôtel Royal) skulle inköpa denna tomt-del för att utöka sitt stall, men detta köp gick om intet.

² Såsom en egendomlighet kan anföras, att när pastor Beskow först vände sig till grosshandlaren Schwieler's son med förslag att få köpa tomten, fick han först ett afböjande svar, emedan den gamle Schwieler föresatt sig att inte sälja den, om den inte komme att användas så, att Gud där skulle tillbedjas. När emellertid pastor Beskow upplyste, att hans afsikt just vore att uppföra en kyrka på platsen, blef köpet snart uppgjort, och Schwieler afdrog dessutom 5,000 kronor på det förut fastställda priset. (Enligt uppgift af hofpredikanten G. E. Beskow.)

den då uppförda kyrkan till Blasieholmens kyrkostiftelse, som fortfarande är tomtens ägaren.

*
*
*

De på dessa tomter uppförda byggnaderna erbjuda för forskare endast helt föga intresse.

Utom det af Palmcreutz byggda, något större huset, som dock endast var ett trähus, stodo här ända till långt fram på 1700-talet endast några små kojor med torftak. Det Palmcreutzska huset och tomten beskrivas i 1730 års mantalsförteckning på följande sätt: »tillhör guldsquieraren vid K. Myntet Johan Pinnart, består af en träbyggning vid gatan och 5 rum med brädtak; 1 bryggghus, 1 stuga med källare och torftak, fähus med skulle, 1 stall för fyra hästar». Det större huset, som först bebotts af Palmcreutz och följande ägare, uthyrdes sedermera af brukspatronen Brandel från 1752 till diverse små yrkesidkare, handlande o. s. v. Det var först 1834 som kryddkrämaren Höglund lät uppföra en något solidare byggnad, hvilken 1866 undergick reparation och stod i samma skick, då den 1872 fick lämna plats för Grand Hôtel.

På den i norr belägna tomten stod åt strömsidan en stuga som 1721 ägdes af gevaldigern vid sjöstaten Samuel Wigell, som betalade tomtören till de stenbockska arvingarna. Han bodde här med sin familj och jämte honom timmermannen vid amiralitetet Erik Snabb. På tomten lågo dessutom ett fähus, en vedbod, en källare samt ännu en liten stuga. Det hela var år 1730 uthyrdt till bleckslagaren Blommenhoff m. fl.

Tomten blef sedan bebyggd af fru Nyman, som, samma år hon inköpt den, inlämnade ritningar till Byggnadskollegium. Det var ett långsträckt hus med stor inkörspport, 8 fönster samt tvenne mindre portar; taket var försedt med ett enkelt järnstaket. Denna byggnad försågs 1785 med en frontespis och murarna förhöjdes. Några väsentliga ändringar undergick nog denna byggnad inte under 1800-talet, och den var ett verkligt ruckel, när den öfvertogs af herr Cadier 1871, då den fick dela öde med det Höglundska huset.

Grand Hôtel, som åren 1872—73 uppfördes efter ritningar af A. Kumlien och sept. 1897—nov. 1898 undergick en omfattande förändring såväl i det inre som till det yttre äfven därigenom, att fasaden höjdes en våning enligt arkitekten Ludvig Petersons ritningar, kan, allrahelst i sitt nuvarande skick, hvad inredning och komfort angår täfla med de bästa i utlandet. Dess läge vid en af Stockholms vackraste platser, med utsikt öfver kungliga slottet, strömmen och riksdagshuset samt med hufvudfasad åt solsidan, gör det till en af de angenämaste och behagligaste bostäder som stå turisterna till buds i hufvudstaden.¹ Såsom monumental byggnad däremot lämnade den, i synnerhet i sitt första skede, åtskilligt öfrigt att önska, och något torde få afprutas på följande omdöme, som stod att läsa i en stockholms-tidning, när huset 1873 var färdigt till invigning: »dess yttre bör tillfredsställa stockholmarnas fordringar på den, som *får bygga på Blasieholmens*».

På tomten bodde i äldre tider, utom de ofvan nämnda, mycket godt folk² och mycket dåligt med. Här funnos krogar, snusbodar, där liderliga kvinnor höllo till, parmmäteri,³ högkarebodas o. s. v. Bland mera bekanta hyresgäster bör ej glömmas hofballettmästaren Louis Deland, som länge hade sin bostad i det Westmanska huset (1814—1823).

Å den tomt, där prinsessan Sofia Albertina år 1782 lät uppföra sitt stall, låg 1721 en liten stuga, för hvilken Anders Andersson Swartz gaf tomthyra till stenbockska arfvingarna, men som disponerades af justitiekollegium för »slottspådrifvaren» Anders Hedman samt 10 år senare af dennes änka Sara Blomberg, som då betalade tomtören till d. v. ägaren af bååtska palatset, riksrådet Cederhielm.

¹ Ett sorgligt minne är förknippadt med Grand Hôtel, nämligen den stora olyckan, som timade, när den firade sångerskan Kristina Nilsson år 1885 ^{23/9} inför en oöfverskådlig folkmassa sjöng ifrån en af hotellets balkonger. Ställningarna till det då under byggnad varande s. k. Palmeska huset hindrade trafiken, och på grund af bristande bevakning uppstod en panik, hvarvid flere personer skadades, och andra knuffades i Norrström, många dödades. Men det finnes intet ondt som ej har något godt med sig, ty från denna fasans dag kan man anse att stockholmspolisen fick sig en välbehöflig uppryckning.

² Ägarinnan, fru Nyman, var helt visst själf ej boende i huset.

³ Parmmästaren Matthias Hjertstedt uppgifves år 1790 vara boende på denna tomt.

Någon större byggnad torde ej funnits här förrän det nyssnämnda stallet uppfördes. Det disponerades sedermera af innehafvarna af arffurstens palats, men då detta öfvergick till staten genom köp och stalltomten förklarats ej skola medfölja palatset, grundades en stiftelse, som erhöll prinsessan Sofia Albertinas namn och hvars inkomster tillfalla den Sveriges arffurste, som i ålder står kronprinsen närmast. År 1905 nedrefs stallet och påföljande år börjades det stora bygge, som skulle tillföra Stockholm en sevärdhet af rang. Uppslaget hade gifvits af fru V. Skogh, och arkitekter voro herrar E. Bernhard, E. Stenhammar, och I. L. Wahlman. Den 23 jan. 1909 kunde den gedigna och i alla afseenden fullt moderna och förstklassiga hotellbyggnad, som under namn af Grand Hôtel Royal exploateras af aktiebolaget Nya Grand Hôtel, till hvilket det i viss mån är att räkna som ett annex, ehuru dock fullt själfständigt, öppnas för allmänheten.

Blasieholmskyrkan var troligen den första större byggnad, som varit uppförd på denna del af den ursprungliga Wittenbergska tomten. Möjligen läg här något trädgårdsskjul eller dylikt, men ännu under den Schwiellerska tiden var tomten endast använd som en trädgård, hvilken i början af 1800-talet blifvit anlagd af d. v. ägaren till sockerbruket och var försedd med prydligt staket och gallerportar af smidt järn.¹

Hofpredikanten Beskow lät åren 1865—67² uppföra den nu på tomten befintliga kyrkan efter ett hos oss ej förut användt mönster i enlighet med ritningar af G. E. Sjöberg. Här behöfver ej närmare redogöras för huru denna kyrka alltifrån början, tack vare de utmärkta predikanter, hvilka där förkunnat Guds ord, åtnjutit en popularitet, som ännu till våra dagar bibehållit sig oförminskad, ehuru medtäflare inte saknats. Stiftelsen är tillkommen uteslutande genom frivilliga gåfvor.³ Den första

¹ Ett beboeligt hus synes åtminstone under förra hälften af 1800-talet hafva funnits på platsen, ty här bodde då fodermarsken J. U. Westerling, som sedan var hyrkusk.

² Arbetet började i april 1865 och utfördes af byggmästaren Elfving.

³ Bland gifvarna märkes den gamla änkegreffinnan Ulla De Geer, född Sprengtporten, som med högst betydliga summor bidrog till verkets fullbordande. Kostnaderna för kyrkan och tomten uppgingo till 200,000 kronor.

gudstjänsten ägde rum 1868 ¹²/₄ och invigdes templet då af pastor-primarius Fallenius, biträdd af hufvudstadens samtliga kyrkoherdar. En kantat af G. Wennerberg utfördes af 30 utvalda röster, och predikan förrättades af pastor Beskow.

**Blasieholmsgatan n:r 4 A och B, N. Blasieholms-
hamnen n:r 5 och 7, Teatergatan n:r 6.**

(Kv. Blasieholmen n:r 41, 47, 40 och 38, 39 samt 46.)

Detta stora område var vid den första fördelningen af Blasieholmen lämnadt åt olika personer. De tomter, där nu husen n:r 4 A Blasieholmsgatan och n:r 5 N. Blasieholmshamnen stå, voro då förenade med den tomt, där huset n:r 3 N. Blasieholmshamnen uppförts, men skildes därifrån och delades i tvenne tomter, hvilka först på 1700-talet lades till den norra delen, d. v. s. n:r 4 B Blasieholmsgatan m. m. Vi skola därföre i denna undersökning äfven göra åtskillnad mellan de olika tomterna.

Den del, där nu husen n:r 4 B Blasieholmsgatan, n:r 6 Teatergatan och n:r 7 N. Blasieholmshamnen stå, donerades 1650 ³¹/₇ till riksrådet friherre Benkt Skytte, som dock 1663 ⁶/₆ sålde den till riksrådet Lars Fleming. Denne senares son, Magnus Fleming, och efter honom hans änka, Vendla Kristina Stålarin, ägde tomten, men efter den sistnämndas död 1736 såldes området af de många arfvingarna. Ägare blef då enligt köpebref af 1738 ⁴/₃ kaptenen P. Cedersparre. Detta köp blef dock upphäfdt 1739 ²²/₂₂, och tomten tilldömdes öfversten, sedermera generalmajoren friherre Fabian Löwen, som sålde den 1748 ²⁹/₄ till presidenten Erland Broman. Denne inköpte emelertid 1751, såsom vi förut sett, den gamla forbus'ska tomten och sålde därför sistnämnda år ²³/₂ den från Löwen inköpta tomten till brukspatronen Elias Brandel, hvars änka och arfvingar behöllo den till 1801 ⁴/₂₂, då de i sin ordning sålde den till

brukspatronen Bernhard Ludvig Grubb och grosshandlanden Johan Tidmark.

Denne senare inlöste 1808 $\frac{16}{4}$ sin kompanjons del, men sålde det hela 1812 $\frac{15}{6}$ till brukspatronen, generalkonsul Z. L. Zachrisson, som ägde tomten till 1835, då brukspatronen K. H. L. Schwieler genom köp blef ägare däraf och s. ä. $\frac{7}{9}$ därå erhöll laga fasta. Hans arfvingar, som enligt arfskifte erhöilo tomten 1865 $\frac{29}{8}$, afstodo den till Stockholms Byggnadsförening 1873 $\frac{27}{5}$.

Nu styckades tomten i två delar, och ett stycke, som staden inköpt 1874 $\frac{11}{2}$, lades till Teatergatan.¹ Höganäs stenkolsaktiebolag inköpte 1874 $\frac{7}{10}$ den del af tomten, hvarpå dess hus n:r 7 N. Blasieholmshamnen står, och lät stycka denna tomtedel i tvenne; denna styckning existerar dock endast på papperet, ty i själfva verket är endast ett hus uppfördt på dessa nominellt åtskilda tomtdelar. Detta hus öfvergick 1903 till det då bildade Höganäs-Billesholms aktiebolag, som nu äger det. Den återstående delen af tomten inköpte hofmarskalken friherre J. Beck-Friis 1874 $\frac{7}{12}$ men sålde den 1881 $\frac{1}{4}$ till ett konsortium, bestående af bokbindaren P. Herzog, byggmästaren L. M. Elfving och bokförlagsfirman Seelig, hvilka 1882 $\frac{30}{5}$ läto stycka den.

Fabrikören K. H. Svenssons hustru, E. H. Reuszner, köpte 1882 $\frac{1}{7}$ det hela. Men år 1885 $\frac{1}{11}$ sålde hon n:r 6 Teatergatan till bruksägaren L. M. Wærn. Han behöll denna del till 1903, då den genom köp öfvergick till änkefru Törnqvist, som dock redan 1906 afyttrade den till nuvarande innehafvaren, aktiebolaget Göteborgssystemet i Stockholm.

N:r 4 B Blasieholmsgatan sålde fru Svensson 1884 $\frac{30}{4}$ till grosshandlanden Isak Hirsch, som samma dag transporterade köpet på byggmästaren August Blomgren. Denne sålde 1886 $\frac{24}{9}$ till källarmästaren K. V. Linder, denne 1887 $\frac{27}{6}$ till bokförläggaren Hj. Kinberg och denne 1888 $\frac{22}{6}$ till försäkringsbolaget Thule. År 1905 sålde Thule till kammarherren E. Bergensträhle och

¹ Redan 1801 hade en smal remsa utefter hela tomtens längd lagts till den n. v. teartomten.

kommendörkaptenen, friherre G. af Ugglas, hvilka år 1912 afyttrade egendomen till Försäkringsaktiebolaget »Hansa».

Teatertomten och det westerbergska husets tomt bortdone-
rades, såsom förut antydts, 1650 jämte den Hellstrandiska tomten.
(Se äfven nedan sid. 136.) Den förste innehafvaren blef då
grefve Magnus Gabriel De la Gardie, som detta år $^{20/7}$ erhö-
ll donationsbref, men redan 1655 afstod en del till kronan. Detta
år fränskildes teatertomten, som donerades till riksrådet, friherre
Gustaf Bielke, hvars donationsbref är dateradt $^{24/4}$ detta år.
Dennes arvingar försålde emellertid egendomen snart nog till
riksrådet och fältmarskalken friherre Benkt Horn till Åminne, som
1676 $^{22/3}$ pantsatte den till kamreraren hos den grefliga Tottska
familjen, Petter Robeck.¹ Dennes stärbhusdelägare innehade
sedan tomten, som då var delad i tvenne (n:r 94 och 95 enligt
gamla nummerordningen). Robecks hustru, Maria Hansdotter,
hade förut varit gift med rådmannen Karl Karlsson Ekenbom,
och deras son Johan Karlsson Ekenbom, adlad Ekenstierna,
erhöll denna tomt, såsom det vill synas, emedan Robeck fått
egendomen i pant för en fordran, som rådman Ekenbom haft
hos riksrådet Horn.

Johan Ekenstiernas söner, Axel Karl och Knut Gustaf, som
ärfde sin faders tomt, sålde den ena delen 1751 i december till
löjtnanten Anckarträs änka, som därå fick laga fasta 1752.
Den andra delen såldes sannolikt samtidigt till majoren, friherre
G. Hastfehr.² År 1753 $^{7/3}$ köpte emellertid brukspatron Elias
Brandel den ena och 1761 $^{7/12}$ hans änka den andra tomten.³
Alltifrån fru Brandels tid innehades tomterna af ägarna till n:r
4 A Blasieholmsgatan (se ofvan sid. 127).

Stockholms Byggnadsförening, som således 1873 $^{27/5}$ af de
Schwiellerska arfvingarna inköpt äfven denna del, lät stycka den

¹ För kamreraren Petter Robeck ringdes själaringning i Storkyrkan 1706 $^{20/3}$.
Han jordfästes påföljande $^{23/3}$. För hans änka ringdes själaringning 1712 $^{11/5}$
(St Nicolai kyrkas i Stockholm arkiv).

² I Jakobs kyrkas förhörbok för 1760 kallas det på tomten belägna huset
»Baron Hastfers hus».

³ Af tillgängliga handlingar har ej fullt kunnat utredas, hvem som var ägare
af tomterna vid tidpunkten för dessa köp, men såväl general Pechlin som grefve
Fredrik Posse synas innehaft dem före Brandel.

och sålde teatertomten 1876 $\frac{10}{6}$ till teaterdirektören Edvard Stjernström samt n:r 5 N. Blasieholmshamnen s. å. $\frac{30}{12}$ till grosshandlandena S. F. Ahlgren och P. A. Wärenqvist. Enligt inbördes testamente af 1867 $\frac{25}{9}$ ärfdes Stjernström vid sin död 1877 $\frac{10}{2}$ af sin änka, som sålunda erhöll denna tomtedel, men sålde den jämte den därå uppförda teatern 1880 $\frac{31}{5}$ till direktörerna V. Holmqvist och Ludvig Josephson. Egendomen öfvertogs sedan af grosshandlanden J. Seligmann, som öfverlät köpet på herrar Isak Hirsch, J. W. Smitt och Knut Wallenberg, hvilka ägde en tredjedel hvardera. Den af Hirsch ägda tredjedelen öfvergick 1893 till Kommanditbolaget Burman & Comp. Den nuvarande ägaren, direktören Albert Ranft, inköpte egendomen 1898.

N:r 5 N. Blasieholmshamnen sålde herrar Ahlgren och Wärenqvist 1880 $\frac{7}{4}$ till stadsmäklaren V. A. F. Ekengren, men år 1885 $\frac{1}{4}$ afstod han egendomen till Hornsbergs tomtaktiebolag med bankdirektören Knut Wallenberg i spetsen, som samma dag transporterade köpet på godsägaren, f. d. löjtnanten August Westerberg, i enlighet med K. M:ts dom fick denne öfverflytta fideikommissrättigheten från egendomen Hornsberg till n:r 5 N. Blasieholmshamnen, hvilket, sedan han affidit i april 1894, under fardagsåret innehades af stärbhuset och nu, i enlighet med fideikommissbrevet innehas af tandläkaren A. Westerberg.

* * *

Vid en redogörelse för de på dessa tomter uppförda husen torde vara rationellast att följa samma ordning, som ofvan iakttagits. Vi göra då början med n:r 4 B Blasieholmsgatan.

Af hvad art de byggnader voro, som stodo här i den Flemingska tiden, känner man ej, men att ett tvåvånings stenhus fanns här redan år 1730 synes af detta års mantalsförteckning. Den var ej belägen invid gatan utan ett stycke in på den nuvarande gården och hade, om man får tro en teckning i Dahlbergs »Svecia», spetsiga gaflar, hvilket skulle tyda på midten af 1600-talet. År 1730 funnos, enligt förut citerade mantalsför-

teckning, på tomten äfven ett tvåvånings trähus med brädtak, en mindre träbyggnad med två kamrar, ett stall för fyra hästar, två sjöbodar och ett hönshus.

Det var först efter grefvinnan Flemings död som ett sockerbruk inrättades på tomten af friherre Löwen. I en annons i Posttidningen 1741 ^{23/3} heter det nämligen: »Som förljudes, att manquement skall wara på socker i Upstäderna, så kungöres att wid *Nya Sockerbruket* på Blasieholmen äro ansenliga partier färdiga, såväl fint som groft.» En del omfattande nybyggnader torde detta etablissement kräft, hvarföre får antagas, att Löwen, som 1739 fick tomten, uppfört sådana. Dessutom inlämnade Löwen 1746 till Byggnadskollegium ritningar till ett hus, som, i senare tider tillökadt och förändradt, kvarstod ännu 1884 och utgjorde hufvudbyggnaden på denna tomt. Denna af Löwen planerade byggnad fullbordades först under presidenten Bromans tid, och hans vapen i gips prydde matsalen en trappa upp, där äfven större oljemålningar från midten af 1700-talet voro inboaserade. Hvarest dessa målningar nu hamnat, kan ej uppgifvas, men när huset refs, lära de dock tillvaratagits af dåvarande ägaren, byggmästaren Blomgren, på uppmaning af en bland hyresgästerna.¹ Huset, som genom ovarsamhet i det på tomten belägna sockerbruket ofta var utsatt för svåra eldsvådor (1750, 1770 och 1820-talet m. fl. gånger),² reparerades och tillbyggdes lika ofta. Det bestod under den första tiden endast af två våningar, hvaraf den ena på nedre botten, men efter den svåra eldsvådan 1822, då huset måste repareras, tillbyggde generalkonsul Zachrisson en våning.

Detta hus refs emellertid ända till grunden 1884—85. Ritningar hade uppgjorts redan 1882 för fru Svenssons räkning, då meningen var att endast göra en tillbyggnad af huset n:r 4 B Blasieholmsgatan samt att bygga ett nytt hus, där nu n:r 6

¹ Uppgift af hofrättsrådet greve Gustaf von Rosen, som jämte sina föräldrar i fulla trettiofem år bebott denna våning.

² Enligt benägen uppgift af herr grosshandlanden J. Unman nedbrann natten till den 8 april 1826 en del af sockerbuket, och var detta sjätte gången under de senaste 30 åren, däri inberäknad den stora eldsvådan på Blasieholmen 1822, som huset utsattes för eld.

Teatergatan står, och förena de båda husen. Dessa ritningar kasserades af Byggnadsnämnden, och nya ritningar uppgjordes, hvarefter huset fullbordades af den nye ägaren, byggmästaren Blomgren.

Samtidigt uppbyggdes n:r 6 Teatergatan.

På den åt N. Blasieholmshamnen belägna tomtdelen, där endast sjöbodar, ekonomibyggnader m. m. stått, uppförde Höganäs Stenkolsaktiebolag år 1891 sitt onekligen originella och för ändamålet särdeles väl lämpade hus, n:r 7 N. Blasieholmshamnen, efter ritningar af arkitekten Ludvig Peterson.

* * *

Magnus Fleming och hans hustru, född Stålarms, bebodde det äldsta stenhuset på denna tomt, och ännu för år 1730 upptagas inga hyresgäster, hvadan grefvinnan ensam synes disponerat huset.¹ Mot slutet af 1730-talet beboddes någon del af huset af apotekaren Gottfrid Fichtelius och medicine doktorn Isak Wree, hvilkas boksamling, enligt annons i Posttidningen 1739 ^{5/11}, skulle säljas på auktion här i huset nämnda år ^{8/11}.

Huruvida friherre Löwen själf inflyttade, har ej kunnat konstateras, men är mycket antagligt. Emellertid bodde här gifvetvis presidenten Broman om också helt kort. Elias Brandel († 1754) och hans änka, Maria Schütz († 1799), disponerade själfva en del af det af dem reparerade huset. Likaså Tidmark. Efter den af Zachrisson företagna tillbyggnaden uthyrdes under 1820-talet en våning till grosshandlanden friherre J. A. Kantzow. År 1842 inflyttade k. Hofmålaren J. F. Julin; samma år upptogs våningen en trappa upp af dåvarande kammarherren, sedermera Hofmarskalken hos änkedrottning Desideria, grefve Gustaf von Rosen, som bodde här till sin död 1871. Samma våning innehades af hans änkegreffinna, som 13 år senare afled äfven i detta hus 1884 ^{26/5},

¹ År 1740 ^{26/1} annonseras i Posttidningen om auktion å »Schilderier» i grefvinnan Stålarms f. d. hus på Blasieholmen. Då friherre Löwen först 1739 i slutet af året fick sig huset tilldömdt, kan med fog antagas, att de till salu varande målningarna tillhört Magnus Flemings änka, som aflidit 1736.

några månader innan huset refs; hon hade då bott där i närmare fyrtyotvå år.

Den öfre våningen var länge uthyrd till grosshandlanden S. Wigert, som på 1830-talet bodde i huset n:r 12 Blasieholmstorg, men sedermera flyttade hit. Han var måg till den berömde skådespelaren Lars Hjortsberg samt svärfader till den nästan lika berömde teaterförfattaren och skådespelaren Johan Jolin (Jo. Jo.). Också hade intelligensen inom den tidens teatervärld sin samlingsplats i det Wigertska hemmet, där musikaliska aftonunderhållningar och litterära samkväm¹ aflöste hvarandra, och där bl. a. Jenny Lind aldrig försummade att tillbringa en kväll, när hon under sina turnéer besökte sin fädernestad.

Några märkligare hyresgäster efter ombyggnaden på 1880-talet har jag ej att anteckna, dock må nämnas, att friherre af Ugglas och kammarherre Bergensträhle under åren 1906—1911, då de ägde huset, äfven bebodde detsamma. Ej heller har huset n:r 6 Teatergatan hyst några märkligare personer utom den populära kapellmästaren Nalle Halldén, som bodde där 1897, samt skådespelaren O. Eliasson 1903.

Den n. v. teatertomten var redan på 1600-talet bebyggd med ett stenhus af ungefär samma utseende som det ofvan beskrifna flemingska huset. Det bestod af 2 våningar med 5 rum i hvardera. Dessutom lågo på tomten ett trähus med 4 rum, ännu en liten träbyggnad, två stall, ett fåhus samt två hönshus. Tvenne små stugor lågo på den med denna tomt sammanslagna, ursprungligen Magnus Gabriel De la Gardie och sedan Jean De La Vallée tillhöriga mindre tomt (se nedan sid. 136). Alla dessa byggnader funnos ännu 1730. Sedan anlades på tomtens norra del en väldig byggnad för sockerbruket. Under de många eldsvådorna försvunno sanno-

¹ Fru Wigert har till svenska språket öfverflyttat flera å k. teatrarna uppförda teaterstycken.

likt den ena efter den andra af de små byggnaderna. Emellertid kvarstod ännu, när Stockholms Byggnadsförening köpte egendomen, ett gammalt stenhus, som låg ungefär i teateromtens nordvästra hörn och hade flygeln åt gatan. Denna byggnad var medelst en stor inkörspport förenad med n:r 4 B Blasieholmsgatan, och bredvid huset var åt denna gata en liten trädgårdstäppa. Inkörspporten befann sig ungefär där nu Teatergatan framdragits. På den öfriga delen af tomten funnos byggnader för sockerhandteringen, kolupplag, magasin, uthus o. s. v.

De gamla rucklen på den egentliga teateromtens nedrefvos af Byggnadsföreningen, som uppförde teaterhuset efter ritningar af professor E. Jacobsson. Arbetet började 1873, och 1875 var byggnaden färdig. Stjernström, som köpte tomten med det därpå uppbyggda teaterhuset, betalade 600,000 kronor, däremot var priset, när Holmqvist och Josephson köpte egendomen, endast 425,000. Det åt N. Blasieholmshamnen belägna tomtstycket, som Ekengren tillhandlat sig år 1880, hade då ännu ej fått någon åbyggnad. Ritningar till en sådan inlämnades dock sistnämnda år af den nye ägaren; dessa ritningar voro utförda af arkitekten E. A. Melander.

* * *

Redan på 1600-talet bodde Robeck med familj i det ofvan beskrifna gamla stenhuset, där äfven Ekenstiernorna residerade, men under dessa senares tid innehades ena våningen af grefve Knut Posse och hans hustru, som var dotter till den nyss rörande n:r 4 B Blasieholmsgatan omtalade grefvinnan Fleming, född Stålarin. De bodde här 1721, men voro aflyttade 1730, då samma våning hyrdes af d. v. kaptenen Georg Gustaf Wrangel och hans hustru, född Stenbock. Sedermera bodde här friherre G. Hastfehr, som afled i detta hus 1759.

När fru Brandel utvidgade sockerbruken, användes huset till bostad för sockerbruksmästarna. På en senare tid hade brukspatron Schwieler sin bostad där, och grannar från denna tid

mindes nog samt den gamle hedersmannen, som gick omkring på den vidsträckta tomten rökande i sin långa, tyska pipa.

I någon af de mindre stugorna var en källare vid namn »Enigheten».

Den »Nya teatern», såsom den först kallades, uppfördes såsom ofvan nämnts af Byggnadsbolaget, men inköptes af Stjernström, som i strid med ingångna öfverenskommelser började konkurrera med K. Dramatiska Teatern. Den nya scenen invigdes den 19 januari 1875. Den första föreställningen utgjordes af Björnstjerne Björnsons »Ett handelshus». Oaktadt de verkligt goda krafter, hvaröfver Stjernström förfogade, kunde dock hans teater aldrig höja sig till den nivå, han möjligen föreställt sig, och det visade sig, att K. Dramatiska Teatern ingalunda hade skäl att beklaga sig öfver täflan med Stjernström. Äfven sedermera, under Holmqvists och Jösephsons tid, då teatern hade en verklig glansperiod, tyckes företaget ej heller varit ekonomiskt lönande, ehuru t. ex. »Boccaccio» under månader hvarje afton fyllde salongen till sista plats, och direktörerna lyckats från Operan för denna scen förvärfva fru Carolina Östberg.

När operahuset vid Gustaf Adolfs torg skulle rifvas, ordades mycket om, huruvida verksamheten under interimspjorden skulle nedläggas, men efter åtskilliga öfverläggningar och sökande efter lämplig lokal beslöto vederbörande att hyra denna, då af Holmqvist och Josephson upptagna teater. Den sista föreställningen i det gamla, af moderna »barbarer» nu förintade operahuset ägde rum 1891 ^{30/11}, och de hemlösa sånggudinnorna funno en fristad på Blasieholmen, där de i den Stjernströmska teatern trufdes väl, och hvarifrån de återflyttade till Gustaf Adolfs torg. Den sista operaföreställningen i »Nya Teatern» ägde rum den 3 juni 1898.

Sedan herr Albert Ranft blifvit ägare af teatern och gifvit den namnet Svenska Teatern, har denna scen hört till de populäraste i Stockholm, och dess betydelse för den dramatiska konstens utveckling i vårt land torde ej kunna underskattas, ehuru väl dess rent konstnärliga nivå inte alltid varit lika hög.

Dess historia är ännu oskrifven, men då här inte är platsen för ett sådant jättearbete, måste jag nu avsluta denna lilla undersökning med några ord om det på tomtens norra del belägna westerbergska husets inbyggare.

Detta hus, som uppfördes åren 1881—82, beboddes af stadsmäklaren Ekengren, som låtit bygga det och kvarbodde ännu 1896. Senare ha fideikommissinnehafvarna af släkten Westerberg haft bostad därstädes. Bland hyresgäster må antecknas 1885—86 engelske legationssekreteraren Cope, som under ett anfall af melankoli störtade sig ut genom ett fönster från fjärde våningen och ögonblickligen afled. Den gamle stadsarkitekten A. L. Hedin har i öfver tjugu år varit boende här och från 1898 bor här sonen, den ryktbare geografiske forskaren Sven Hedin; andre sekreteraren, numera kabinettskammarherren, friherre Gustaf Åkerhielm åren 1896—98; prinsessan Mary Karadja, född Smith, hade här en våning 1899—1905; statsrådet S. H. Wikblad 1899—1904; skådespelaren H. T. Boström 1904—08; amiralen G. Dyrssen 1906; generaldirektör K. Fredenberg 1907—10 och slottsarkitekten Agi Lindegren 1906—08.

Under de år, då k. operan hade sin verksamhet förlagd till »Nya Teatern», voro äfven lokaler i detta hus förhyrda för operans räkning och de båda husen förenades då genom en täckt gång.